

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการในการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะและศักยภาพตามที่สังคมต้องการ ความสำเร็จในการจัดการศึกษาสามารถวัดหรือตรวจสอบได้จากคุณลักษณะของคนที่ผ่านกระบวนการศึกษาว่าเป็นไปตามความต้องการของสังคมหรือไม่ (อมรวิชัย นาครทรรพ, 2540) และสำหรับสังคมไทยปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ถือเป็นหลักหรือแนวทางในการจัดการศึกษาที่เป็นเป้าหมายหรือความต้องการของสังคมไทยอย่างแท้จริง ทั้งนี้ก็เพราะว่าสาระทั้งหมดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้ตราขึ้นตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพุทธศักราช 2539 ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าทุกฉบับที่ผ่านมาเนื่องจากเปิดโอกาสประชาชนชาวไทยทั้งประเทศมีบทบาทและส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่ในการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางมากที่สุด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของบุคคลที่ผ่านกระบวนการศึกษาไว้ในความมุ่งหมายโดยสังเขป คือ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542; 14) และได้กำหนดหลักการในการจัดการศึกษาเอาไว้อย่างชัดเจน พอสรุปสาระได้คือ ให้เป็นการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยการมีส่วนร่วมของสังคมในการจัดการศึกษา และกล่าวถึงระบบ โครงสร้าง กระบวนการในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับหลักการดังกล่าวไว้ คือ การกระจายอำนาจ การระดมทรัพยากร และการมีส่วนร่วมของบุคคล ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542; 15-16)

จากสาระที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ดังกล่าว จะเห็นว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้ให้ความสำคัญต่อการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง บุคคลและองค์กรในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากมองเห็นว่าระบบการจัดการศึกษาที่ผ่านมาเน้นให้อำนาจความรับผิดชอบและบทบาทในการตัดสินใจแก่ผู้ปกครอง บุคคลหรือหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชนไม่ชัดเจนนัก ทำให้สถานศึกษาอยู่ในฐานะเป็นกลไกหลักในการปฏิบัติ (อภิญา เวชยชัย, 2544) และจุดนี้เองอาจทำให้สถานศึกษา

จำนวนมากอาจจะเลยความสำคัญของผู้ปกครองหรือหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชนและไม่เปิดโอกาสให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในระดับการกำหนดนโยบาย และทิศทางการจัดการศึกษาดังที่ Dunlap (1999) กล่าวว่า ครอบงำส่วนที่แสดงออกถึงการตระหนักในความสำคัญของความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาอาจไม่ได้แสดงออกมาด้วยความจริงใจแต่แสดงออกมาเพราะการชี้แจงจากบริบทหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านนโยบายของภาครัฐหรือกระแสของสังคม ครอบงำส่วนมีการรับรู้ในด้านลบต่อการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน รวมถึงขาดทักษะในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองนักเรียน และผู้ปกครองที่มีการศึกษาน้อยจะมีความรู้สึกว่าสิ้นหวัง พวกเขาต้องการช่วยเหลือทางการพัฒนาผู้เรียนแต่ไม่สามารถทำได้เพราะขาดทักษะและศักยภาพ (Watkins, 1997; Zellman, 1998) ผู้ปกครองบางส่วนไม่มั่นใจในความสามารถของตนเองและมีภาระรับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ทางสังคมมากทำให้ไม่มีเวลาในการดูแลการศึกษาของบุตรเท่าที่ควร (Cutrer, 1992; Davies, 2000)

สภาพปัญหาทั้งจากตัวครูเอง จากสภาพของผู้ปกครองและสภาพชุมชนดังกล่าวทำให้สถานศึกษามักตัดสินใจตามลำพังหรืออาจเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมบ้างก็เพียงในระดับการปฏิบัติเพื่อสนับสนุนเท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) เมื่ออำนาจในการตัดสินใจส่วนใหญ่อยู่ที่สถานศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาจึงมีหลายด้านทั้งปัญหาเกี่ยวกับความรักความผูกพันระหว่างผู้ปกครองกับเด็กที่ลดลง ปัญหาการปรับตัวและดำเนินชีวิตของผู้จบการศึกษาในชุมชนของตนรวมถึงความรักความผูกพันกับชุมชนหรือท้องถิ่น เป็นต้น ดังที่ ประเวศน์ วะสี (2539) กล่าวว่า การศึกษาที่ผ่านมาทำให้คนยิ่งห่างจากชุมชน คนที่จบการศึกษาจะดิ้นรนเข้าไปอยู่ในเมืองที่เจริญกว่าทำให้ไม่มีโอกาสในการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตนโดยเฉพาะคนหนุ่มสาวที่เดินทางเข้าไปหางานทำในเมืองใหญ่ และปล่อยให้เด็กกับคนชราอยู่ชนบทตามลำพัง ทำให้วัฒนธรรมครอบครัวของไทยที่เคยอบอุ่นหายไปซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอุทัย ดุลยเกษม (2545) ที่กล่าวว่า ระบบการจัดการศึกษาที่ผ่านมายังไม่ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้ปกครองและชุมชนมากนักซึ่งส่งผลให้การจัดการศึกษามีความแปลกแยกจากสังคมและนักเรียน ไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้เท่าที่ควรจนเข้าลักษณะยิ่งเรียนยิ่งห่างจากชุมชน

การปล่อยให้กระบวนการจัดการศึกษาดตกเป็นภาระหน้าที่หลักของสถานศึกษาเพียงฝ่ายเดียวทำให้ผลการจัดการศึกษาที่ได้ยังไม่สมบูรณ์ครบถ้วนตามเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน เพราะในสภาพความเป็นจริงแล้วลำพังสถานศึกษาเองนั้นไม่สามารถที่จะเข้าไปกำหนดหรือควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนได้ทั้งหมด ยังมีบุคคลและสถาบันอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของนักเรียนทั้งจากสถาบันครอบครัวของนักเรียนเอง และสภาพของชุมชนที่อยู่รอบตัวของนักเรียน ดังที่ Bronfenbrenner(1979 อ้างใน Fine and Lee, 2000) กล่าวว่า สำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาโดยทั่วไปนั้นต้องยอมรับว่าสิ่งแวดล้อมที่นักเรียนมีความคุ้นเคยใกล้ชิดและ

มีปฏิสัมพันธ์มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นบุคคลและสภาพแวดล้อมในครอบครัว โรงเรียน หรือชุมชนย่อมจะเป็นสิ่งที่มีบทบาทหรืออิทธิพลต่อพฤติกรรมหรือการเรียนรู้ของเด็กมากที่สุดด้วยเช่นกัน ผู้เรียน ครอบครัวและชุมชนจึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดได้ แต่ละส่วนจำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์กันและส่งผลไปถึงส่วนอื่น ๆ อยู่ตลอดเวลา (Couchenour and Chrisman, 2000) การที่เด็กเป็นสมาชิกของครอบครัว พฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวย่อมต้องมีผลต่อพฤติกรรมและการรับรู้ของเด็ก ส่วนครอบครัวก็เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในขณะเดียวกันเด็กก็เป็นสมาชิกของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนด้วย ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากส่วนใดส่วนหนึ่งจึงส่งผลต่อส่วนอื่น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Brooks, 2001)

จากปัญหาของกระบวนการพัฒนาผู้เรียนที่ผ่านมาและความสำคัญของสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งสถาบันครอบครัวและหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนดังกล่าว ทำให้สถานศึกษาต่าง ๆ จำเป็นจะต้องตระหนักและหันมาให้ความสำคัญกับบทบาทของสถาบันครอบครัวและชุมชนในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียนมากขึ้น (Sanders, 1998; Wright and Stegelin, 2003) ทั้งนี้ก็เพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนเป็นไปเพื่อการสนองความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ซึ่งแนวทางในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวนั้น การทำให้เกิดความเป็นหุ้นส่วน (partnership) ของผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาผู้เรียนเป็นแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการจัดการศึกษาที่กำลังได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางและแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าจะช่วยทำให้การพัฒนาผู้เรียนบรรลุผลตามความมุ่งหมายได้ (Epstein and Sanders, 1998) ทั้งนี้เพราะมีหลักการที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้ปกครองและชุมชนในการเข้ามามีบทบาทร่วมในการพัฒนาผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติอย่างยิ่ง

คำว่าความเป็นหุ้นส่วน (partnership) ของผู้ปกครองและชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนนั้นอาจกล่าวได้ว่ายังไม่แพร่หลายมากนักในระบบการศึกษาของประเทศไทย แต่สำหรับประเทศแนวหน้าในการจัดการศึกษาหลาย ๆ ประเทศ ทั้งในทวีปเอเชีย ยุโรปและอเมริกา โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาเอง ความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียนเป็นเรื่องที่นักการศึกษาเริ่มให้ความสนใจทำการศึกษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ ค.ศ. 1930 และเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ในฐานะกระบวนการที่ให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาผู้เรียนในลักษณะของหุ้นส่วนคล้ายกับหุ้นส่วนในทางธุรกิจที่แต่ละฝ่ายจะต้องมีบทบาทความรับผิดชอบร่วมกันตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติ การประเมินและการรับผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน ซึ่งตลอดช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา งานวิจัยหลายเรื่องได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองที่ส่งผลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของนักเรียน (Stone, 2000; Good, 2001 ; Barnard, 2001; Banister, 2001) จากงานการศึกษาวิจัยหลายเรื่องพบว่า สภาพการณ์

การที่โรงเรียนตระหนักถึงบทบาทความสำคัญของผู้ปกครองทั้งที่บ้านและโรงเรียน และพยายามจัดกิจกรรมที่จะดึงผู้ปกครองให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนจะช่วยลดช่องว่างระหว่างบ้านกับโรงเรียนทำให้ผู้ปกครองและนักการศึกษามีโอกาสในการสื่อสารแบบสองทาง จึงเกิดการยอมรับและให้เกียรติซึ่งกันและกันในฐานะผู้เชี่ยวชาญที่จะร่วมมือกันในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็ก (Peressini, 1997; Zellman & Waterman, 1998) ซึ่งทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียนย่อมส่งผลต่อทัศนคติของนักเรียน ความพร้อมในการอ่าน และแรงจูงใจในการเรียนด้วย บทบาทของผู้ปกครองที่เปลี่ยนแปลงไปจึงย่อมส่งผลต่อรูปแบบการสอน เนื้อหา รวมถึงโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนด้วย (Griffith, 1996; Deslandes, Royer & Turcotte, 1997; Leung & Lam, 1998) การที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในชีวิตการศึกษาของเด็กทำให้เกิดผลกระทบต่อความสามารถของนักเรียนเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังช่วยทำให้เด็กสามารถค้นพบแนวทางการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในภายหลังได้อย่างเหมาะสมอีกด้วย (Pape, 1999)

ความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองทำให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมและทัศนคติที่ดีต่อการเรียน (Ycung, 2001; Lee, 2001) ทำให้นักเรียนที่มีความเสี่ยงของพฤติกรรม รวมถึงนักเรียนที่เป็นชนกลุ่มน้อยของสถานศึกษามีพฤติกรรมรวมถึงผลการเรียนที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดอีกด้วย (Yu, 2001; Kim, 1998; Townsend, 1999) ซึ่งการตระหนักในความสำคัญของความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองดังกล่าวมาทำให้สภาองเกรสแห่งสหรัฐอเมริกากำหนดให้การนำผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนเป็นหนึ่งในแปดภารกิจหลักในเป้าหมายการจัดการศึกษาปี 2000 โดยกำหนดไว้ในภารกิจที่ 8 ว่า สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องทำให้เกิดความเป็นหุ้นส่วนด้วยการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม อารมณ์ และการเรียนรู้ของผู้เรียน (Goals 2000: Educate America Act, 1998)

จากแนวคิดเกี่ยวกับการให้ผู้ปกครองนักเรียนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นเนื่องจากกระบวนการจัดการศึกษาที่ผ่านมาั้นยังไม่ประสบความสำเร็จครบถ้วนตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะยังมีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายทั้งผู้ปกครอง นักเรียน สังคม ผู้บริหาร รวมทั้งตัวครูเองที่ต่างก็มองว่าการพัฒนาผู้เรียนเป็นหน้าที่หลักของครูและบุคลากรทางการศึกษา ทำให้มองข้ามความสำคัญของผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ไป ภาระหนักจึงตกอยู่ที่ครูและสถานศึกษาเพียงฝ่ายเดียว ทั้งนี้ในความเป็นจริงแล้วยังมีบุคคลอีกหลายฝ่ายที่สามารถจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนหรือช่วยเหลือให้การพัฒนาผู้เรียนประสบความสำเร็จได้มากขึ้นโดยเฉพาะผู้ปกครอง นักเรียนและสมาชิกในชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีศักยภาพ ความสามารถและประสบการณ์หลายด้านที่สามารถดึงออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการจัดการศึกษาได้ ประกอบกับผู้ปกครองแต่ละคนก็ยังมีความสนใจต่อการเรียนรู้และความเจริญงอกงามของบุตรหลานของตนเป็นทุนเดิม

อยู่แล้วแต่ยังไม่ได้รับโอกาสหรือการชักชวนให้เข้ามาแสดงบทบาทอย่างเต็มที่ การทำให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญและเข้ามาเป็นหุ้นส่วนเพื่อพัฒนาผู้เรียนจึงเป็นความท้าทายอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารและนักการศึกษาที่จะต้องทำให้สำเร็จ

ด้วยเหตุผลเกี่ยวกับประโยชน์และความสำคัญของการทำให้เกิดความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองและชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับหลักการจัดศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของสถานศึกษาในการดำเนินการเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้ปกครองและชุมชนถูกลดบทบาทในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาต่อกระบวนการพัฒนาผู้เรียนหลายประการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียนที่มีผู้ทำการศึกษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องในหลายๆ ประเทศมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนกรณีศึกษา คือ โรงเรียนบางขวดอนุสรณ์ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดกลาง ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบล คลองห้า อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ในเขตชานเมืองและมีลักษณะทางกายภาพรวมถึงโครงสร้างภายในโรงเรียนและชุมชนคล้ายคลึงกับโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป เพื่อนำกระบวนการและผลที่ได้มาใช้เป็นแบบอย่างในการทำให้เกิดความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนในระดับประถมศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองและชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนซึ่งผู้วิจัยจะต้องเข้าไปทำงานร่วมกับผู้ปกครองและคนในชุมชน กระบวนการวิจัยจะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากกระบวนการวิจัยทั่วไปซึ่งนักวิจัยหรือคณะนักวิจัยจะทำหน้าที่หลักตลอดกระบวนการวิจัย เริ่มตั้งแต่การกำหนดปัญหาหรือตั้งคำถามวิจัยไปจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ในขณะที่ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ มักจะมีบทบาทในฐานะผู้ให้ข้อมูลหรือมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนเท่านั้น (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2545) แต่การพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองและชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการศึกษาหรือการพัฒนาผู้เรียนซึ่งครู ผู้ปกครองและชุมชนจำเป็นจะต้องมีความตระหนักในความสำคัญร่วมกัน ทุกฝ่ายมีความรู้ความเข้าใจ รวมถึงมีส่วนร่วมแสดงบทบาทความรับผิดชอบร่วมกันตลอดกระบวนการและมีการยอมรับในบทบาทความสำคัญของแต่ละฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน (Epstein, 1995)

หลักการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้เข้ามา ร่วมในการทำวิจัยตลอดกระบวนการในฐานะนักวิจัยคนหนึ่ง (Turnbull et al., 1998) การทำวิจัยเกี่ยวกับสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับชีวิตความเป็นอยู่ของพวกตน โดยที่ทุกคนเป็นเจ้าของโครงการวิจัยร่วมกัน (Meyer et al., 1998; Greenwood and Levin,

1998) กระบวนการวิจัยยึดหลักประชาธิปไตยที่ทุกฝ่ายต่างก็มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจกำหนดแนวทางการทำวิจัย (Schubert, 1996; McNicoll, 1999) และ การมุ่งส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชน ได้เกิดความตระหนักในศักยภาพของตนในการที่จะร่วมพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงสังคมของตนให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น (Fantuzzo, et al., 2003) ซึ่งหลักการดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องหลายด้าน ช่วยทำให้ผู้คนมีโอกาสเรียนรู้และสร้างความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทำให้คนในสังคมได้หันหน้าเข้าหากันและร่วมกันพัฒนาสังคม การรับรู้ปัญหาและแก้ไขปัญหาสังคมเป็นไปอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงเพราะเกิดจากการรับรู้และให้ความหมายจากคนในสังคมโดยตรงและช่วยทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมดีขึ้น (Ramsey, 2000; Yoon, 2000; Hollingsworth, 1997; Peters, 1997)

จากหลักการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองและชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับจุดเด่นของหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองและชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนต่อไป สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีคำถามการวิจัย 3 ประการคือ

1. สภาพความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียนของผู้ปกครองและชุมชนในโรงเรียนบางเขตอนุสรณ์เป็นอย่างไร
2. มีบริบทอะไรบ้างที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการทำให้เกิดความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองและชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในเขตบริการของโรงเรียนบางเขตอนุสรณ์
3. แนวทางการพัฒนาสภาพความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนบางเขตอนุสรณ์ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

ซึ่งคำตอบของคำถามการวิจัยทั้ง 3 ประการดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียนของผู้ปกครองและชุมชนของโรงเรียนบางเขตอนุสรณ์
2. เพื่อศึกษาบริบทที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการทำให้เกิดความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองและชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาให้เกิดความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียนของผู้ปกครองและชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนบางเขตอนุสรณ์โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) ที่มุ่งให้เกิดการร่วมมือกันระหว่างผู้ปกครอง ชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียนโดยที่ผู้วิจัยทำหน้าที่ผู้สนับสนุนหรือผู้อำนวยการความสะดวกให้กับผู้มีส่วนร่วมทุกกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมกันจนเกิดความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียน

2. โรงเรียนบางขวดอนุสรณ์และชุมชนบางขวดซึ่งใช้เป็นกรณีศึกษาเป็นโรงเรียนและชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกและพิจารณาแล้วว่ามีความพร้อมที่จะเข้าร่วมในโครงการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์การพิจารณาจากทัศนคติทางบวกของผู้บริหาร และคณะครูในโรงเรียนเกี่ยวกับการเข้ามาเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียน เนื่องจากพิจารณาว่าการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยนำร่องเพื่อให้ได้โรงเรียนและชุมชนที่จะเป็นแบบอย่างสำหรับโรงเรียนและชุมชนอื่น ๆ ต่อไป จึงควรเริ่มต้นจากโรงเรียนและชุมชนที่มีลักษณะทั่วไปไม่แตกต่างจากโรงเรียนและชุมชนอื่น ๆ โดยทั่วไปนัก อาจต่างกันบ้างในด้านผู้บริหารและครูซึ่งมีความพร้อมในการที่จะทำงานร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนค่อนข้างมาก

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียน หมายถึง สภาพการร่วมมืออย่างเท่าเทียมและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชนในการที่จะส่งเสริมให้ครูสามารถจัดการศึกษาได้ด้วยความมั่นใจ และนักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายโดยการติดต่อสื่อสาร การเสริมพลังและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันอย่างต่อเนื่องประกอบด้วย 1) การทำหน้าที่ผู้ปกครอง 2) การติดต่อสื่อสารกับโรงเรียน 3) การทำงานอาสาสมัคร 4) การส่งเสริมการเรียนรู้ที่บ้าน 5) การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และ 6) การร่วมงานกับชุมชน

การทำหน้าที่ผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียนได้ให้การอบรมเลี้ยงดูและจัดสภาพแวดล้อมในบ้านให้ส่งเสริมต่อการพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เด็กมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจในการที่จะเรียนรู้และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโดยโรงเรียนทำหน้าที่ในการให้ความรู้และข้อมูลทางด้านการเลี้ยงดูแก่ผู้ปกครอง

การติดต่อสื่อสารกับโรงเรียน หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียนได้ทำการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับโรงเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจความมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนรวมถึงพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็กร่วมกันอันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาผู้เรียน

การทำงานอาสาสมัคร หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียนและสมาชิกในชุมชนได้ใช้เวลาและแรงงานเพื่อช่วยเหลือด้านการพัฒนาผู้เรียน เช่น การช่วยสอน การตรวจการบ้าน การดูแลติดตามพฤติกรรมเด็ก การทำหน้าที่ช่วยติดต่อประสานงานกับครู ผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชน

การส่งเสริมการเรียนรู้ที่บ้าน หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียนได้ให้การช่วยเหลือดูแลและให้คำแนะนำทางการเรียน การช่วยส่งเสริมการอ่านหนังสือและช่วยเหลือดูแลเกี่ยวกับการทำการบ้านของผู้เรียนโดยโรงเรียนทำหน้าที่ในการให้ความรู้และข้อมูลทางด้านการส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้ปกครอง

การร่วมคิดร่วมตัดสินใจ หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียนและสมาชิกในชุมชนเข้ามาร่วมในการวางแผน กำหนดนโยบายและกิจกรรมในการพัฒนาผู้เรียนร่วมกับทางโรงเรียน

การร่วมงานกับชุมชน หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียนได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในชุมชนเพื่อช่วยจัดหาแหล่งทรัพยากรและบริการต่าง ๆ ในชุมชนที่จะช่วยส่งเสริมต่อกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน

การพัฒนาผู้เรียน หมายถึง การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และคุณลักษณะที่ต้องการ

ผู้ปกครอง หมายถึง พ่อแม่หรือบุคคลอื่นที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนและดูแลนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนบางชวดอนุสรณ์

ชุมชน หมายถึง บุคคล หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชนและสถาบันต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในชุมชนโดยรอบเขตบริการของโรงเรียนบางชวดอนุสรณ์

ทัศนคติต่อความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียน หมายถึง ความรู้สึกในทางที่ดีหรือไม่ดีของผู้บริหาร และครูต่อการทำงานร่วมกันระหว่างครูกับผู้ปกครองและคนในชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการวิจัยที่เกิดจากการร่วมมือกันระหว่างนักวิจัยกับสมาชิกในชุมชนหรือองค์กรหนึ่ง ๆ เพื่อการแก้ไขปัญหาทางการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยใช้กระบวนการกลุ่มในการกำหนดแนวทางการปฏิบัติและการสะท้อนผลการปฏิบัติร่วมกันอันจะทำให้สมาชิกเกิดความรู้ ความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาและนำไปสู่การปรับปรุงสภาพของชุมชนและองค์กรให้ดีขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งเน้นที่ภาวะลงมือปฏิบัติการร่วมกันของนักวิจัย ครู ผู้ปกครองนักเรียนและสมาชิกในชุมชน ผลจากการวิจัยนี้ จึงมุ่งประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งในระดับชุมชนและระดับนโยบาย ดังนี้

1. โรงเรียนต้นแบบกรณีศึกษาที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียนเกิดการพัฒนาระบบการพัฒนาผู้เรียนที่มีผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชนเข้ามาเป็นหุ้นส่วน ทำให้การพัฒนาผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

2. ความสำเร็จในการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนต้นแบบกรณีศึกษาจะเป็นแบบอย่างสำหรับโรงเรียนอื่น ๆ ในเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกันหรือโรงเรียนโดยทั่วไปได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนของตนต่อไป

3. ความสำเร็จในการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนต้นแบบกรณีศึกษาจะนำไปสู่การตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารในระดับต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การกำหนดให้เป็นแนวทางการพัฒนาผู้เรียนในระดับนโยบายการจัดการศึกษาต่อไป